

La invenció del Regne visigot de Toledo

Autor: Bel·lònides
Data de publicació: 11-10-2026

El "Regne visigot de Toledo". Aquesta és una denominació avui omnipresent als manuals d'història, però planteja una qüestió metodològica interessant: era aquest el nom amb què els mateixos visigots designaven el seu regne? O millor dit, apareix aquesta denominació en algun document de l'época dels visigots o propera a aquests temps?

Una anàlisi detallada de les fonts contemporànies als visigots demostra que la resposta és negativa i que aquesta denominació és un constructe de la historiografia posterior, és a dir, una invenció que trobem als cronicons medievals dels segles XI i XII, quatre segles després del pas dels visigots per la Peninsula Ibèrica, per mirar d'atorgar a Castella preeminència i antiguitat en el relat històric hispà. En aquest article ho analitzarem en profunditat.

Quin terme exacte trobem a les fonts contemporànies dels visigots?

La documentació visigòtica dels segles VI i VII —cròniques, legislació i actes conciliars— utilitza de manera gairebé exclusiva expressions llatines com ara "Regnum Gothorum" (Regne dels gots), "Rex Gothorum" (Rei dels gots) o "Gens Gothorum" (Poble dels gots). Aquests són els termes polítics que apareixen a les fonts contemporànies. En canvi, no es coneix cap document oficial visigot que faci esment de "Regnum Toletanum" o "Regne de Toledo". Cap ni un.

Tanmateix, la ciutat de Toledo és esmentada constantment a les fonts, però no com a regne, sino com a ciutat ("Toletum", "urbs Toletana"), especialment perquè se'ns diu que hi tenen lloc alguns concilis eclesiàstics. Les actes conciliars, per exemple, comencen amb fórmules com "Apud urbem Toletanam..." es a dir, «a la ciutat de Toledo». Aquestes referències, per tant, no ens parlen de l'existència d'un regne, sinó simplement de la localització d'uns

esdeveniments en una ciutat.

Barcelona, seu de la primera monarquia visigòtica peninsular

Es ben conegut que el principal centre polític visigòtic documentat a la Península Ibèrica fou el del rei Ataülf, establert a Barcelona, entre els anys 414 i 415. Així, està molt ben documentat que durant aquest període Barcelona fou la residència reial dels primers visigots peninsulars. Hi residí també Gal·la Placídia, germana de l'emperador romà, i també fou a Barcelona on nasqué el seu fill, Teodosi.

A més, també està ben ressenyat en documentació que el rei visigot Ataülf fou assassinat a Barcelona. I que després del seu regnat, Sigeric i Wàlia encara governaren en aquesta ciutat durant un temps, abans que els visigots fossin retornats a l'Aquitània, arran del pacte del 418 amb Roma.

Barcelona i Tolosa, primers centres estable de l'imperi visigot gal·lo-peninsular

Els experts ens diuen que a partir del 418 la principal seu política dels reis visigots peninsulars torna a la Gàl·lia, concretament a Tolosa. Durant gairebé un segle (418–507) la monarquia visigòtica tingué el seu principal centre de poder en aquesta ciutat. Aquesta etapa és la que la historiografia moderna denomina habitualment "Regne visigot de Tolosa", tanmateix, les fonts continuessin parlant simplement del "Regnum Gothorum".

Ara be, és a partir de l'any 507, que s'estableix una cort itinerant entre Tolosa, Barcelona, Narbona, Sevilla i Toledo. La derrota davant els francs a la batalla de Vouillé (507) provocà la pèrdua de Tolosa pels visigots i durant diverses dècades la cort visigòtica sembla haver estat itinerant. I, de fet, la majoria dels historiadors consideren que Barcelona torna a recuperar un paper polític destacat durant aquest període de transició.

No serà fins als regnats d'Atanagild i, sobretot, de Leovigild, que la historiografia oficial hispana ens comença a parlar de Toledo com una seu estable. No obstant, quan s'analitzen les fonts amb detall, hom se n'adona que cap font contemporània dels visigots afirma explícitament que Leovigild traslladés la capital a Toledo. Es a dir, que assegurar que Toledo era la capital del regne visigot peninsular és un constructe historioràfic.

La conclusió es basa en un conjunt d'indicis: la celebració d'alguns concilis en aquesta vila, la concentració de l'administració, certa activitat de la cort, algunes emissions monetàries i un protagonisme polític creixent de la ciutat. És, doncs, una deducció historiogràfica, no pas un acte fundacional documentat.

A més a més, ens trobem amb la paradoxa que ni Leovigild, ni Recared, apareixen a cap font contemporània dels visigots esmentats com a "reis de Toledo". Això no existeix. Els cronistes contemporanis, com ara Joan de Bíclar o Isidor de Sevilla, als documents, els anomenen simplement: "rex Gothorum" o bé, simplement, "rex". El mateix succeeix amb les actes del III Concili de Toledo. La titulació oficial continua sent la de "rei dels gots".

La invenció historiogràfica del terme Regne visigot de Toledo

Es una construcció historiogràfica molt posterior. La necessitat de distingir entre les diferents fases de la monarquia visigòtica conduí els historiadors moderns a parlar de "Regne visigot de Tolosa" i "Regne visigot de Toledo".

Tanmateix, quan apareix per primera vegada en un document un esment a "Regnum Toletanum"? Una investigació historiogràfica seriosa demostra que "Regnum Toletanum" no apareix com a nom del regne visigot a la documentació dels segles VI i VII. La fórmula es documenta molt posteriorment, sobretot després de la conquesta de Toledo als sarrains per part del rei Alfons VI de Lleó (1085), però referida a un nou Regne de Toledo, no pas al visigot. Vet aquí la trampa que han fet els historiadors nacionalistes espanyols. Es a dir, existeix l'esment del regne, però ja ens està parlant d'un regne molt posterior, integrat a la monarquia lleonesa i castellana.

En resum: les mencions al "Regne de Toledo" no les trobem fins als segles XI i XII dC i, a més, no fan referència als

visigots, sinó a la monarquia lleonesa-castellana medieval.

Així, l'aplicació retrospectiva sistemàtica i fraudulenta del nom d'aquest regne medieval als visigots peninsulars correspon a la historiografia hispànica dels segles moderns, que en un intent de fer preeminent la presència castellana en la història hispana, van inventar-se el nom d'un regne visigot de Toledo que no apareix en cap font contemporània.

Encara avui no hi ha un estudi clàssic que identifiqui amb precisió el primer autor que utilitzà sistemàticament l'expressió "Regne visigot de Toledo". Diversos historiadors han estudiat la construcció de la ficció del Regne visigot de Toledo.

L'historiador català Flocel Sabaté, per exemple, va demostrar com la historiografia castellana medieval, especialment a partir de Rodrigo Jiménez de Rada, convertí Toledo en la gran capital històrica de la monarquia hispànica i en símbol de la continuïtat entre els visigots i els regnes cristians.

Aquesta línia d'investigació no nega que la vila de Toledo hagi pogut tenir certa importància en temps dels visigots, però analitza com el seu valor polític i simbòlic fou reforçat pels cronistes medievals i pels acadèmics contemporanis, de manera interesada i fraudulenta, amb intencions polítiques evidents, per reforçar el paper de Castella a la història peninsular.

En canvi, altres Historiadors catalans, com ara Ramon d'Abadal i de Vinyals, han reivindicat la importància de Barcelona durant els inicis del domini visigot. Actualment és àmpliament acceptat que Barcelona fou la primera seu reial visigòtica documentada a Hispània. I en aquest punt sí que es pot fer una afirmació rotunda. I Barcelona tornarà a tenir un paper polític destacat després del 507 dC.

Tanmateix, la historiografia acadèmica actual no acostuma a parlar d'un «Regne visigot de Barcelona» com a entitat diferenciada, mentre que no té cap problema per seguir parlant, amb tota serietat i contundència, d'un incentat Regne visigot de Toledo.

Barcelona, igual que Toledo, és esmentada com a ciutat on es celebren concilis importants el 540 i el 599. Les actes parlen del "Concilium Barcinonense" o indiquen que el concili se celebra a Barcelona. Però no parlen mai d'un "Regnum Barcinonense" o Regne visigot de Barcelona. Això no vol dir que Barcelona no fos la capital del regne d'Ataulf. Simplement, vol dir que no en tenim un document contemporani que ens certifiqui un "Regnum Barcinonense", com tampoc el tenim de Toledo.

En definitiva, amb els documents existents avui, no podem demostrar de maera inequívoca si va existíir oficialment un "Regne visigot de Barcelona" o un "Regne visigot de Toledo", sinó que només podem mirar d'establir quan es pot parlar pròpiament d'un "Regnum Gothorum peninsular" o Regne peninsular dels visigots. Segons la interpretació majoritària, aquest regne s'hauria consolidat amb l'establiment a Tolosa, després del pacte del 418.

Amb tot, altres interpretacions consideren que la monarquia visigòtica ja existeix amb Ataülf i que, en conseqüència, Barcelona representaria la primera seu peninsular del "Regnum Gothorum". I això és cert i està ben detallat als documents. Tanmateix, les fonts antigues, però, no resolen aquesta qüestió de manera explícita.

La documentació conservada permet afirmar amb força seguretat quatre fets següents: els visigots anomenaven el seu estat "Regnum Gothorum"; les fonts contemporànies als visigots no documenten el nom oficial de "Regne de Barcelona" o "Regne de Toledo". Toledo esdevingué gradualment una ciutat amb certa importància dintre del territori dels visigots peninsulars, com també ho feren altres viles.

L'expressió "Regne visigot de Toledo", per tant, és una invenció historiogràfica moderna que no es correspon a la terminologia utilitzada pels mateixos visigots.

El "Regnum Tolosanum" o Regne de Tolosa, una certesa documentada

Quan es parla dels visigots és habitual trobar expressions com «Regne de Tolosa» o "Regnum Tolosanum". Tanmateix, aquesta denominació planteja una pregunta interessant: era aquest el nom oficial del regne o és una manera de referir-s'hi creada pels cronistes? Les fonts conservades permeten donar una resposta força precisa.

Després de l'acord establert amb l'Imperi Romà l'any 418, durant el regnat de Wàlia, els visigots s'assentaren a l'Aquitània i establiren el seu principal centre polític a Tolosa. Des d'aquesta ciutat governaren durant prop d'un segle, en un període que veié l'expansió del seu domini tant pel sud de la Gàl·lia com per una part important de la península Ibèrica. Reis com Teodoric I, Euric o Alaric II exerciren el seu poder des de Tolosa, que es convertí en el principal nucli polític de la monarquia.

Malgrat aquesta realitat, la documentació oficial dels reis visigots no designava el seu estat com a «Regne de Tolosa». La titulatura habitual continuava essent "Rex Gothorum" (rei dels gots) i "Regnum Gothorum" (Regne dels gots). Com succeïa amb altres monarquies germàniques de l'antiguitat tardana, la legitimitat del sobirà no es vinculava a una ciutat o a un territori, sinó al poble que governava.

La primera vegada que apareix conservada l'expressió "Regnum Tolosanum" es troba a la "Chronica Caesaraugustana", també coneguda com a "Consularia Caesaraugustana". Aquesta crònica, redactada a Hispània durant el segle VI, recull els principals esdeveniments polítics de l'època en forma de breus anotacions cronològiques.

En l'entrada corresponent a l'any 507, després de descriure la derrota del rei Alaric II davant dels francs a la batalla de Vouillé, el cronista escriu: "Alaricus rex in proelio a Francis interfectus est: regnum Tolosanum destructum est". La traducció és clara: "El rei Alaric fou mort en combat pels francs; el Regne de Tolosa fou destruït." Aquest passatge és especialment rellevant perquè constitueix la primera aparició coneguda de la denominació "Regnum Tolosanum" en una font conservada.

El context en què apareix ajuda a entendre el significat de l'expressió. El cronista no està definint el nom oficial de la monarquia, sinó descrivint una etapa històrica que acaba de concloure. La derrota de Vouillé comportà la pèrdua de Tolosa, que havia estat el principal centre polític dels visigots durant gairebé un segle. En referir-se al "Regne de Tolosa", el cronista identifica retrospectivament aquell període amb la ciutat que n'havia estat la capital de fet.

Aquesta manera de referir-se al passat no fou un cas aïllat. Més d'un segle després, Isidor de Sevilla, en la seva "Historia Gothorum", reprengué la mateixa terminologia quan narrà la derrota d'Alaric II. També ell utilitzà l'expressió "regnum Tolosanum", fet que demostra que aquesta forma de designar retrospectivament la primera gran etapa territorial del regne visigot s'havia consolidat dins la tradició historiogràfica hispànica.

Tanmateix, ni la "Chronica Caesaraugustana" ni Isidor no suggereixen que aquest hagués estat el nom oficial emprat pels mateixos visigots. Les fonts administratives, la legislació i la titulatura reial continuen parlant sistemàticament del "Regnum Gothorum", és a dir, del "Regne dels gots". L'expressió "Regnum Tolosanum" compleix una funció diferent: permet identificar una fase concreta de la història de la monarquia, aquella en què el seu centre polític era Tolosa.

Per tant, hi ha fonts contemporànies dels visigots que ens parlen del "Regne de Tolosa": la "Chronica Caesaraugustana" és una font del segle VI dC, és a dir, molt propera als fets que explica, i Isidor de Sevilla escriu al segle VII, quan encara existeix la monarquia visigòtica. Ambdues són fonts visigòtiques o hispanovisigòtiques que fan servir "Regnum Tolosanum". El que no podem afirmar és que aquest fos el nom oficial del regne emprat per la cancelleria o pels mateixos reis.

En canvi, com hem vist abans, les mencions al "Regne de Toledo", no les trobem fins als segles XI i XII dC i, a més, no fan referència als visigots, sinó a la monarquia lleonesa-castellana medieval. Un frau historiogràfic de primer ordre, amb unes clares intencions polítiques.

Bel·lònides

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:
https://historiausurpada.blogspot.com/2026/07/la-invencio-regne-visigot-toledo.html